

Odlingssällskapet.

Anna Åbergsson var Odlingssällskapets första ordförande.

Den riktigt stora koloniföreningen i Stockholm, Föreningen koloniträdgårdar i Stockholm, bildades 1906 och leddes av Anna Lindhagen med Anna Åbergsson som kassaförvaltare. En ”utbrytargrupp” med Anna Åbergsson i spetsen grundade i början av 1918 en helt ny förening med ett liknande namn – Föreningen koloniträdgårdar i Stockholms omnejd. Denna förening byter under hösten samma år namn till Odlingssällskapet Stockholms omnejd. Till att börja med är Anna Åbergsson ny ordförande i den nya föreningen där hon fortsätter att vara verksam ända fram till sin död 1937. Men mycket snart utsågs justitierådet Pehr von Seth till ordförande och var kvar som sådan till mitten av 1930-talet. I styrelsen satt även bland andra fröken Ingeborg Schager (senare föreståndarinna för statens skolköksseminarium) och arkitekt Einar Larsson Rudskog.¹

Föreningens adress var i början Mynttorget 4 nedre botten till höger. Där fanns också Koloniträdgårdarnas Förlagsaktiebolag (som fungerade som en slags finansiär för koloniernas investeringar) och Sankt Eriks odlingssällskap. På andra sidan farstun (till vänster) låg lokalerna för den nyss nämnda Föreningen Koloniträdgårdar i Stockholm där både Lindhagen och Åbergsson var med. Koloniträdgårdsvärlden var, som framgår, ganska liten och alla kände förmodligen alla. Sällskapet flyttade omkring och ett tag hade man adressen Blockhusudden

där Anna Åbergsson framlevde sina sista år. De sista uppgifterna om organisationen är från 1952.

Sällskapet bedrev alltså verksamhet i mer än 30 år. Syftet var att göra jord tillgänglig för koloniträdgårdsändamål och att administrera sådana anläggningar. De fanns bland annat i Söderbrunn, Stocksund, Tureberg, Bällsta i Bromma, Solna (Bergshamra, Lilla Frösunda och Hagalund), egendomarna Antuna i Sollentuna och Norrby i Västerhaninge.² Det fanns både vanliga koloniträdgårdar med stugor och även rena planteringsland för potatis under de tider då det var dålig tillgång på livsmedel. Totalt ”har sällskapet anlagt 16 trädgårdskolonier med en areal av 497,633 kvm., fördelat på 1,089 lotter.”³

Allt detta arbete genererade mängder med olika dokument och handlingar. På många arkiv brukar man ange mängden handlingar i hyllmeter. På Stockholms stadsarkiv uppger man till exempel att Anna Lindhagens samling omfattar mer än fem hyllmeter. Men av odlingssällskapets arkiv återstår bara spillror och fragment. Arkivmängden anges vara 0.2 hyllmeter. Det finns inga styrelseprotokoll, revisionsberättelser, stadgar, verksamhetsberättelser etc. för sällskapet bevarade i denna samling.⁴ Det som finns kvar är till exempel en liggare med intresseanmälningar från främst 1918 och 1919 samt en förteckning av medlemmar från 1920. Resten av samlingen består mest av spridda verifikationer och noteringar från tiden omkring 1920, exempelvis flera poster som rör den planerade trädgårdsskolan (som aldrig blev av), ett flertal dokument om andelsodlingarna (som lades ner), en årsrapport för 1921 från Bergshamra, uppgiften att blivande ordförande Erik Hagström mottagit två frilotter för utfört arbete, försäkringar för hästarna Pärlan och Putte som förmodligen skulle användas för skolan eller i de planerade andelsodlingarna, samt noteringar om köp av fyra lass svingödsel av fru Cadier på Tivoli (där man bedrev svinuppfödning) från maj 1920 och mängder av andra triviala men stundtals underhållande uppgifter.

För kolonisternas del spelade sällskapet en helt avgörande roll. Utan sällskapets initiativ och insatser hade det aldrig blivit några koloniträdgårdar i Bergshamra. Det var sällskapet och inte kolonisterna som förhandlade med myndigheterna, skrev arrendekontrakt och låg ute med pengar för de investeringar som gjordes under uppbyggnadsskedet (även om det var kolonisterna som slutligen fick betala).

Med tiden fick kolonisterna allt större erfarenheter och skicklighet vilket ledde till en önskan att själva ta ansvar för verksamheten och bedriva den i egen regi. Men frigörelsen från sällskapet blev inte lätt, eftersom kolonisterna inte ansågs riktigt mogna. Det var framför allt Anna Åbergsson som bromsade och inte ville släppa ifrån sig ”sin största skapelse”, mönsterkolonin Bergshamra. ”Men tack vare justitierådet von Seth, som ansåg att man ej skulle hindra intresserade kolonister att stå på egna ben, enades man till slut om att odlingssällskapet skulle avstå från sin rätt till förnyat arrende till förmån för U.P.A.-föreningen.”⁵ Koloniföreningen Bergshamra U.P.A. bildades på våren 1931 av kolonisterna själva.⁶

Förhållandet mellan kolonisterna och fröken Åbergsson var tidvis spänt, även om de erkände hennes förtjänster och mångåriga kamp för kolonin. ”Men som en mor i all välmening förmanar sina barn så förmanade även fr. Åbergsson sina kolonister, men glömde därvid bort att hon hade med fullväxta personer att göra, ett förhållande som många medlemmar ej ville finna sig i.”

En viktig uppgift för sällskapet var att utöva kontroll och tillsyn över området. Många förväntade sig att den bestämmelsen, som hade beslutats av regeringen, skulle försvinna när Anna Åbergsson avled 1937, men förändringen kom ändå relativt snart och sällskapets tillsyn upphörde under våren 1940.⁷ Då övergick kontrollansvaret till arkitekt Rudskog som uppfattades som resonabel jämförd med Åbergsson och själva kontrollen kunde snarast betraktas som en symbolhandling. Kolonisterna tog, som förväntat, sitt ansvar och skötte sig lika mönstergillt som tidigare.

¹Uppgifter om Odlingssällskapets ledamöter och adresser från Stockholms adresskalender 1919-1952.

²Stockholms stadsarkiv. Odlingssällskapet Stockholms omnejd.

³Stockholm stad. Citat från Carl Lindhagens motion nr 45, 1923, bilaga A.

⁴En verksamhetsberättelse för 1918 har dock återfunnits i Kungliga Biblioteket, Vardagstryck.

⁵Citat från Minnesskrift 1949.

⁶Bergshamra koloniförening U.P.A. Styrelsens och revisorernas berättelse för 1934.

⁷Bergshamra koloniförening U.P.A. Styrelsens och revisorernas berättelse för 1940.